

MIJO LONČARIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
mijo.loncaric@gmail.com

RAD BOŽIDARA FINKE NA LINGVISTIČKOJ GEOGRAFIJI

Božidar Finka bio je dijalektolog koji je veoma mnogo učinio za hrvatsku dijalektnu i jezičnu geografiju, pa bi sigurno i njemu bilo najviše stalo do toga da se što prije završi temeljni dio najvažnijega zadatka hrvatskoga jezikoslovlja i jedan od najvažnijih zadataka hrvatske znanosti, tj. da se istraže punktovi za *Hrvatski jezični atlas*. To je zadatak nacionalnoga jezikoslovlja postavljen još u 19. st. Tek nakon toga može slijediti izrada karata *Atlasa*.

Znano je što jezik znači za nacionalni identitet i to je deklarativno jedan od prioriteta znanstvenoga istraživanja u Hrvatskoj. To nije samo važan, nego je i nadasve hitan nacionalni zadatak. Narodni govori nestaju zbog migracija (npr. i u Domovinskom ratu), a i zbog velikih civilizacijskih promjena u 20. stoljeću. Nestaju i mjesta u kojima su se govorili. Zbog toga prioritetskoga znanstvenog i kulturnog nacionalnog zadatka obratio sam se javnosti 1988. i 1999. godine. Stare knjige koje se pretiskuju mogu se izdati i koju godinu kasnije, one su sačuvane i postoje. Arheološki artefakti mogu se otkopati i za više godina, oni postoje u zemlji – ali narodni govor od danas nije više jednak onome od sutra, nestaje bez traga ako se ne istraži.

Božidar Finka kao znanstvenik kroatist i slavist – jezikoslovac dijalektolog bio je toga svjestan i tome je posvetio veoma velik, ako ne i najveći, dio svojega znanstvenoga rada, i to na dijalektnoj, odnosno jezičnoj geografiji (geolingvistici). U tom se smislu može izdvojiti nekoliko točaka toga rada:

1. organizacijski, briga za istraživanje
2. izrada upitnika
3. istraživanja na terenu
4. obrada punktova – izrada fonoloških opisa
5. izrada karata
6. radovi o dijalektološkoj/lingvističkoj geografiji – pregledni i teorijski.

Da bi bilo jasnije njegovo djelovanje i njegov doprinos, iznosim ukratko nekoliko podataka o tadašnjem stanju lingvističke geografije u vezi s hrvatskim jezikom.

Za hrvatski jezik, i jezike manjina u Hrvatskoj, još nisu bila, a nisu ni danas, obavljena u potpunosti fundamentalna istraživanja na osnovi kojih bi se dobila ravnomjerna slika raznolikosti u jeziku, razlika između narodnih govora na terenu, ukratko pejzaž hrvatskoga jezika. Sve se to utvrđuje istraživanjima po načelima lingvističke geografije – po što ravnomjernijoj mreži točaka, odabranih mjesnih govora, u uvjetnom koordinatnom sustavu.

Većina europskih naroda i zemalja ta je istraživanja obavila – Francuzi i Nijemci već krajem 19. stoljeća, a učinjeno je to tada i u Bosni i Hercegovini¹ (ponovno 70-ih g. 20. st.), Rumunji pred Drugi svjetski rat, Slovaci i Mađari nakon njega. Nije utjeha što ni Slovenci nisu gotovi.

Za hrvatski jezik to je najvažniji zadatak ne samo hrvatskoga jezikoslovlja i filologije nego i jedan od najvažnijih zadataka hrvatske znanosti i kulture – jer to je zadatak postavljen u 19. st. Krajem 19. st. obavljena je potpuna topografska, geodetsko-katastarska izmjera hrvatskoga teritorija, od 1869. do 1887.²

Istraživanje hrvatskih narodnih govora počinje rano, npr. među prvim zvučnim zapisima jezika na svijetu uopće nalazi se i nekoliko snimaka hrvatskoga jezika – s početka 20. st. (štokavski, čakavski i kajkavski govori, uključujući i dijasporu). Intenzivnije se narodni govori u Hrvatskoj istražuju nakon 1945. godine, ali sustavna istraživanja po principima lingvističke geografije tek od polovice 20. st. Godine 1957. počinje i taj Finkin rad, suradnja na izradi djela *Upitnik za Srpsko-hrvatski dijalektološki atlas (SHDA)*. *Srpsko-hrvatski*

¹ Istraživač je bio Milan Rešetar, o čemu kasnije piše: “Materijal što sam ja sâm sakupio na svojem putovanju kroz Bosnu i Hercegovinu u g. 1897 upotrebio sam u svojem delu *Der štokavische Dialekt*, što ga je izdala g. 1907. Balkanska komisija bečke Akademije; naprotiv sav, od česti lep materijal što je stigao u sarajevski Zemaljski muzej u preko 200 odgovora (tj. *iz toliko mjesta*, M. L.) na moja Pitanja, tamo je i ostao bez koristi za nauku, jer ga nikako nisam odanle mogao dobiti u Beč, iako se to više puta i tražilo i obećavalo. Ja mislim da je tomu bilo ovo uzrok: kad sam se vratio s puta u Beč, odsečni šef Horovic razgovarao je sa mnom o tome putu, te me zapita jesam li se uverio da se u Bosni i Hercegovini govori jednim dijalektom, koji se razlikuje od svih u susednim krajevima, na što mu ja čisto i bistro odgovorih, naprotiv da sam se uverio da je onako kako smo mi filolozi i mislili i znali da je, to jest da se u Bosni i Hercegovini ne govori jednim dijalektom, već se dijalekti raznih krajeva B. i H. pomalo prelivaju i mešaju s dijalektima susednih zemalja.” Citirano prema V. Jagić 1934: 241. S. Halilović: “Zbirka (upitnika s istraživanja. M. L.) dobro je očuvana, nalazi se u Zemaljskom muzeju u Sarajevu, vodi se pod brojem – FAZM”, *Inventar folkl. zapisa III*, No 14372–14597. Halilović 2009.

² Prva je hidrografska izmjera hrvatske obale obavljena 1806. te 1808.–1809. detaljna katastarska izmjera u Dalmaciji i ostalim prijadranskim dijelovima Austro-Ugarske Monarhije između 1820. i 1830. U Austriji, kasnije Austro-Ugarskoj Monarhiji, treća, potpuna topografska izmjera (nazvana *Kuhnova*) obavljena je od 1869. do 1887.

dijalektološki atlas bio je projekt u organizaciji jugoslavenskoga Međuakademijskoga odbora za dijalektologiju, u čijem su radu sudjelovali dijalektolozi iz Hrvatske koje je imenovala JAZU (sada HAZU), među njima i Božidar Finka. Obuhvaćao je srednjojužnoslavenski dijasistem, srednjojužnoslavenske jezike (bošnjački, crnogorski, hrvatski, srpski).

Govori u Hrvatskoj istraživani su za *Općeslavenski lingvistički atlas* (28 punktova, ukupno hrvatskih 33), *Europski lingvistički atlas – Atlas linguarum Europae* (13), *Mediterranski* (8), *Karpatski* (1) i *Balkanski* (1), te za navedeni srednjojužnoslavenski dijalektološki atlas, sa 236 punktova u Hrvatskoj (hrvatskih, nekoliko srpskih i jedan crnogorski). Projekt je napušten, a 1996. prihvatio sam da izradim koncepciju i vodim projekt *Hrvatski dijalektološki* (od 2000. *jezični*) *atlas*.³

Organizacijski rad

Kao predsjednik Akademijina Odbora za dijalektologiju, Finka je vodio brigu i o radu na dijalektnoj i lingvističkoj geografiji, tako i o SHDA u Hrvatskoj. U početku je organizacija bila centralizirana u Beogradu, gdje je bilo sjedište Međuakademijskoga odbora.⁴ 1974. rad je decentraliziran i vodi ga Akademijin Odbor za dijalektologiju. I sva građa iz Hrvatske koja je do tada bila u Beogradu, fizički je prenesena u Zagreb, u Institut za jezik JAZU, kako se tada zvao (sada Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje), gdje je i danas. Kada sam u ožujku 1997. organizirao Okrugli stol o koncepciji i organizaciji izrade *Hrvatskoga dijalektološkog atlasa*, u radu je aktivno sudjelovao i B. Finka, kao što je sudjelovao i u daljnjem radu na Atlasu.

Četvrti od skupova o hrvatskim dijalektima, koje je pokrenuo B. Finka, bio je posvećen dijalektnoj geografiji (i dijalektološkoj leksikografiji), godine 1982., na kojem je Dalibor Brozović održao uvodno predavanje o dijalektnom atlasu Hrvatske.⁵

³ Atlas treba obuhvatiti govore u Hrvatskoj i hrvatske govore izvan Hrvatske, u Bosni i Hercegovini te dijaspori. Da se ubrza istraživanje, odlučeno je da se istražuje po upitniku za srednjojužnoslavenske jezike (HSDA), po kojem su bile istražene dvije trećine predviđenih punktova. Mreža hrvatskih punktova povećana je za jednu trećinu, na ukupno 400 punktova (od toga 109 kajkavskih, 102 čakavska, 176 štokavskih). Pretpostavljalo se da će se kroz jedno, najviše dva financijska razdoblja istražiti svi preostali punktovi i željeli smo da se to završi u 20. st. Na žalost, zbog izostanka realnoga financiranja, ta istraživanja nisu ni danas završena. Završena su istraživanja čakavskih punktova i izrađeni su fonološki opisi svih čakavskih punktova. Pri kraju su istraživanja kajkavskih punktova, od kojih je preostalo još dvadesetak, petina, dok je ostalo sedamdesetak štokavskih punktova, trećina, iako su većina Hrvata štokavci.

⁴ I moja su prva istraživanja za atlas išla preko toga odbora.

⁵ Na IV. znanstvenom skupu o hrvatskim dijalektima *Dijalekatska geografija, leksikografija i leksikologija* 1982. godine Dalibor Brozović održao je referat *O problematici izrade dijalek-*

Govori nacionalnih manjina dijelom su također istraživani za atlase jezika koji obuhvaćaju te govore.

Kada je odlukom IV. Međunarodnoga kongresa slavista (Moskva, 1958. godine) počeo rad na Općeslavenskom lingvističkom atlasu (OLA) pri Međunarodnom komitetu slavista osnovano je Povjerenstvo za OLA, koje su sačinjavali renomirani slavisti dijalektolozi iz svih slavenskih zemalja i predstavnik lužičkih Srba. Povjerenstvo je osnovalo Međunarodnu radnu grupu. U taj se rad uključuje i B. Finka, najprije kao član Radne grupe, a onda Povjerenstva, kao jedan od dvaju članova iz Hrvatske (drugi je bio Dalibor Brozović). Za taj najveći europski lingvistički projekt prije *Europskoga lingvističkog atlasa (Atlas linguarum Europae – ALE)*, pod pokroviteljstvom UNESCO-a, sudjelovao je, po njegovu osobnom svjedočanstvu, u izradi *Upitnika za OLA* (1956.).

B. Finka u Hrvatskoj je vodio brigu najprije o istraživanjima, o davanju i interpretaciji podataka hrvatske građe za autore nacionalnih povjerenstava iz drugih zemalja i o izradi karata za pojedine sveske Atlasa. Te su karte izrađivali i dijalektolozi iz Hrvatske.

Istraživanja na terenu

Za atlase je B. Finka istraživao pretežno čakavske punktove, ali i kajkavske i štokavske. Kako je isticao, istraživanje govora za atlase po određenim upitnicima, “popunjavanje” upitnika te popunjeni upitnici – formalno nisu objavljeni radovi, ali to su u potpunosti znanstvena djela, jer je za kvalitetno istraživanje potrebno utvrditi sustave – i fonološke (akcenatske i fonemne) i morfološke, a važno je odrediti i status pojedine riječi u sustavu i to za ograničen, posebno jezičnopovijesno probran fond koji je uključen u upitnik.

Za nacionalni atlas istražio je 13 punktova:

- čakavske (prvi je broj redni broj u fondu čakavskih punktova, drugi je broj punkta u HJA, a donosi se i autor fonološkoga opisa koji je izrađen na temelju Finkine građe)
 4. Generalski Stol – Ines Virč (Božidar Finka) (HJA 81)
 45. Nerezine – Željko Jozić (Božidar Finka) (HJA 216)
 54. Božava – Željko Jozić (Božidar Finka) (HJA 239)
 58. Veli Iž – Ankica Čilaš Šimpraga (Božidar Finka) (HJA 244)
 62. Sali – Božidar Finka (Božidar Finka) (HJA 249 | OLA 37)

tološkoga atlasa Socijalističke Republike Hrvatske. Na tom skupu Milan Moguš i Antun Šojat govorili su o izradi rječnika čakavskoga, odnosno kajkavskoga narječja. Ta tri referata govorila su o najvažnijim zadacima hrvatske dijalektologije, a to je ponovio Zavod za jezik u svojem pismu javnosti 1987. godine, dodajući monografiju o hrvatskim narječjima.

92. Filež (Nikitsch) – Irena Miloš (Božidar Finka, Antun Šojat) (HJA 378)

- štokavske: Gomirje, Gradište (Božidar Finka, Antun Šojat), Valpovo
- kajkavske: Čabar (v. Dodatak 1), Delnice, Gerovo, Vukova Gorica (dakle, gorskokotarske govore, a znamo da su goranski govori najzahtjevniji za istraživanje).

Za svezak *Fonoloških opisa čakavskih punktova*, koji je izrađen kao prvi od triju svezaka (po narječjima), po Finkinim istraživanjima šest punktova izrađeno je šest fonoloških opisa.

Ako se istraživanje za HJA nastavi sadašnjim tempom, trebat će još koje desetljeće, tako da će vremenska razlika u istraživanju biti jedno stoljeće, a znamo što znači jedno stoljeće za jedan narodni govor, posebno nakon 1945. Neka mjesta koja su istražena na početku istraživanja danas više ne postoje, nisu više naseljena, ili su pripojena gradu.

Važnost istraživanja pokazuju i odgovarajući projekti susjednih jezika, zemalja i postupci njihovih znanstvenika, lingvista jezikoslovaca dijalektologa. Tako su hrvatski kajkavski govori prije uključeni u *Slovenski lingvistički atlas*, u njihov I. svezak, nego u hrvatski – jer naš nema ni jednoga sveska, a ne može ga ni biti jer nisu istraženi svi predviđeni punktovi. Dakle, u *Slovenski jezični atlas* uključeno je 5 hrvatskih, kajkavskih govora, kao kontrolni punktovi, kako stoji u *Uvodu*.⁶

Potrebu istraživanja hrvatskih punktova potvrđuje i bunjevačka situacija u vojvođanskom, srbijanskom dijelu Bačke.

B. Finka istražio je dva čakavska punkta za OLA, *Sali*, svoj materinski idiom, i *Brinje*.

Suradivao je u izradi upitnika za *Bosansko-hercegovački dijalektološki atlas* i u prikupljanju terenske građe, a zajedno s dr. Antunom Šojatom istražio je punktove 49. *Pšenik*, 50. *Divičine*.

Obrada punktova – izrada fonoloških opisa

Za djelo *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, jedinstveno

⁶ Pojam *kontrolni punkt* uobičajena je kategorija lingvističke geografije, ali može se upotrijebiti kolokvijalno s neodređenom karakterizacijom, kako su je upotrijebili slovenski kolege, što se vidjelo kad smo o tome raspravljali pri predstavljanju njihova sveska na zasjedanju Međunarodnoga povjerenstva OLA u Brnu. Naime, nigdje nije izrijeком navedeno da su to hrvatski punktovi, što bi onemogućilo različite interpretacije.

ne samo u kroatistici i slavistici nego i u europskoj dijalektologiji⁷ – obradio je četiri punkta, izradio je 4 fonološka opisa – sam *Brinje, Sali* (v. Dodatak 2), a s A. Šojatom *Valpovo i Gradište*. Bio je i član redakcije toga djela.

Izrada karata

U svojem je dijalektološkom radu B. Finka sudjelovao u izradi dijalektoloških karata. Te su karte dvije vrste:

a) “samostalne”, uvjetno rečeno – one koje nisu dio atlasa

b) karte koje su dio atlasa, kojega sveska s pojedinom tematikom (npr. fonološki svezak za *jat* u slavenskim jezicima, nazivi u vezi s čovjekom).

a) Samostalne karte

Uz svoj *Naputak za ispitivanje i obrađivanje čakavskih govora* izradio je *Kartu čakavskoga narječja* (1973).

S Milanom Mogušem izradio je *Kartu čakavskoga narječja* (1977) specifičnom metodom kakva se obično primjenjuje u izradi karata za atlase: za pojedina mjesta simbolima su prikazane određene jezične karakteristike. Zajedno s Antunom Šojatom izradio je *Kartu akcenatskih tipova uz Karlovački govor* (1973).

Prvi je izradio dijalektološku kartu Hrvatske (*Dijalekatska karta SR Hrvatske*, 1983).

Izradio je *Preglednu kartu rasprostranjenosti govora u Gorskom kotaru i na ogulinsko-zagorskom području* (1983) (u Prilogu u djelu *Čakavisch-deutsches Lexikon, Teil III, Čakavishe Texte* karta br. 15).

b) Karte u atlasima

Za OLA je izradio više karata, objavljeno ih je 16 – neke s Antunom Šojatom (v. Dodatak 3) – s odgovarajućim priložima (legende, komentari, indeksi sa svih punktova), i to za 6 svezaka fonetsko-gramatičke serije (v. dalje u Finikini radovi).

Davao je, s drugim hrvatskim dijalektolozima, potrebne podatke s interpretacijom građe s područja Hrvatske i hrvatske dijaspore za višejezične atlase (OLA, ALE).

⁷ To su učinili lužički Srbi za svoje punktove i Poljaci za dio svojih punktova. Važnost je tih opisa u tome što su im istraživači bili i lingvisti vrhunski dijalektolozi, ali i diplomirani filolozi bez dijalektološkoga iskustva. Tako su ponekad iste pojave različito zabilježene, a različite pojave bilježene su na jednak način. Zapisivano je i različitim transkripcijskim sustavima. Podatke je trebalo ujednačiti, učiniti kompatibilnima, “svesti na isti nazivnik”.

Radovi o dijalektnoj/lingvističkoj geografiji

B. Finka je uz rad na dijalektnoj i lingvističkoj geografiji i pisao o tom radu. Na slavističkom kongresu u Pragu (1968.) prikazao je rad na hrvatskom i drugim srednjojužnoslavenskim jezicima (*Hrvatsko-srpska dijalektologija i lingvistički atlas*). Na IV. znanstvenom skupu o hrvatskim dijalektima, koji organiziraju Akademija i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *Dijalekatska geografija i dijalektološka leksikografija* (1982.) održao je uvodno izlaganje (*O našoj dijalekatskoj geografiji i dijalektološkoj leksikografiji*). (Na tom je skupu D. Brozović govorio o izradi dijalektološkoga atlasa Hrvatske.) Opširnije piše u *Zborniku za narodni život i običaje fužnih Slavena* 1983. pod naslovom *O našoj dijalekatskoj geografiji*, i prilaže dvije svoje dijalektološke karte, dviju vrsta, jedna prikazuje dijalektno stanje u Hrvatskoj, a drugu je izradio za svezak *Općeslavenskoga lingvističkog atlasa*.

B. Finka bio je dijalektolog koji je veoma mnogo učinio za hrvatsku dijalektnu i jezičnu geografiju, pa bi sigurno i njemu bilo najviše stalo do toga da se završi što prije temeljni dio najvažnijega zadatka hrvatskoga jezikoslovlja i jedan od najvažnijih zadataka hrvatske znanosti, tj. da se istraže punktovi za Hrvatski jezični atlas. Tek nakon toga može slijediti izrada atlasa.

Božidar Finka kao znanstvenik kroatist i slavist – jezikoslovac dijalektolog bio je svjestan značenja jezika za nacionalni identitet i tome je posvetio najveći dio svojega znanstvenoga rada.

Radovi Božidara Finke

Donose se radovi koji se odnose na lingvističku geografiju i drugi citirani radovi. Potpunu bibliografiju B. Finke donosi Petar Šimunović 1999.

1957: *Upitnik za srpskohrvatski dijalektološki atlas* (suradnja na izradi). Beograd, 1–130.

1964: O suvremenomu pristupu jezičnoj znanosti. *Jezičnik XI*, 72–75.

1965: Čakavsko narječje (s kartom). Stjepan Babić, *Školski leksikon – Jezik 2*: 29–34.

1966: *Voprosnik obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa* (suradnja na izradi). Moskva, 1–270.

1968a: Hrvatsko-srpska dijalektologija i lingvistički atlas. *Zbornik praškog slavističkog kongresa*.

1968b: *Der čakavische Dialekt der serbokroatischen Sprache*. Ruhr-Universität Bochum: *Veröffentlichungen des Seminars für Slavistik 2*, 1–89.

1970: O našim jezičnim atlasima i dijalektološkim istraživanjima. *Jezičnik XVI*–

II : 108–112.

- 1972: Bibliografija (u suautorstvu). *Suvremena lingvistika* 5–6, 91–96.
- 1975: (s A. Šojatom) Hrvatski ekavski govori jugozapadno od Vinkovaca : I. dio. *Radovi Centra za znanstveni rad Vinkovci* 3, 5–31.
- 1973a: Naputak za ispitivanje i obrađivanje čakavskih govora (+ Karta Čakavskoga narječje). *Hrvatski dijalektološki zbornik* 3, 5–76.
- 1973b: (s Antunom Šojatom) Karlovački govor (+ Karta tipova karlovačke akcentuacije). *Hrvatski dijalektološki zbornik* 3, 77–150.
- 1974: *Bibliografija* (u suautorstvu). *Suvremena lingvistika* 10, 40–48.
- 1975: *Bibliografija* (u suautorstvu). *Suvremena lingvistika* 11, 42–48.
- 1979: Hrvatsko jezikoznanstvo u poslijeratnom razdoblju. *Suvremena lingvistika* 19–20, 39–58.
- 1981a: Fonološki opisi u knjizi, u kojoj je i član redakcije, *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom: Brinje* (OLA 34), 251–252, *Sali* (OLA 37), 252–257, *Valpovo*, (OLA 41), 378–392 (s A. Šojatom), *Gradište* (OLA 52), 443–447 (s A. Šojatom).
- 1981b: (s M. Mogušem) Karta čakavskog narječja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5, 49–58.
- 1983a: Čakavski tekstovi i karte: Žirje (s A. Šojatom) 147–148, *Sali* 167–169, *Kamenjak* 196, *Prozor (u Lici)* 244–245, *Brinje* (sa S. Pavešićem) 247–250, *Der 'jat'-Reflex in den čakavischen Mundarten* 520, *Ehemalige und heutige Verbreitung des čakavischen* 521, *Wesensmerkmale des čakavischen und ihre Verbreitung* (s M. Mogušem) (u prilogu karta br. 13), *Pregledna karta rasprostranjenosti govora u Gorskom kotaru i na ogulinsko-zagorskom području* (u prilogu karta br. 15). Čakavisches-deutsches Lexikon, Teil III, Čakavisches Texte, Herausgegeben von P. Šimunović und R. Olesch. Böhlau Verlag, Köln–Wien.
- 1983b: O našoj dijalekatskoj geografiji (+ 2 karte). *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* 49, 179–194.
- 1988a: Afirmacija lingvističke geografije. *Vijesti JAZU* (Zagreb) IX/21, 42–50.
- 1989: *O našoj dijalekatskoj geografiji i dijalektološkoj leksikografiji*, uvodno izlaganje na 4. Znanstvenom skupu o hrvatskim dijalektima, *Dijalekatska geografija i dijalektološka leksikografija*, 1982. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 8, 7–11.

Karte za *Općeslavenski lingvistički atlas – Serija fonetiko-grammatičeskaja*

- 1988b. *Vypusk 1. Refleksy *ě*. Karte: 15. l-ptc sg m *(j)ědl; 43. Dsg *mně; 47. 3 sg praes *měnjajet (s A. Šojatom); 55. Nsg *gnězdo; 65. 3 sg praes *smějet se (s A. Šojatom). (I član redakcije.)
- 1990a. *Vypusk 2a. Refleksy *ę*. Karte (s A. Šojatom): 8. F 328 Nsg *ź/ę/dlo; 22. F 1543 Nsg *p/ę/db.
- 1990b. *Vypusk 2b. Refleksy *o*. Karte (s A. Šojatom): 17. *FPM 707 pоtь*; 31. *FMP 319 *golqъ*.
1994. *Vypusk 3. Refleksy *ьr, *ьr, *ьl, *ьl*. Karte: 10. *F 2322 *smьrtь*.
2003. *Vypusk 4b. Refleksy *ь, *ь. Вторичные гласные*. Karte: 27. *б/ь/хь* (sa Šojatom i Pančevskom); 47. **dobь/ь* (s Milankovskom).
2006. *Vypusk 4a. Refleksy *ь, *ь*. Karte: 19. **pqpь/ь/ь*; 23. **němь/ь/ь*; 34. **jь/grajе* (s A. Šojatom); 39. **jь/dq* (s L. Kalnjin, A. Šojatom).

Istraženi punkтови

- za nacionalni atlas: Božava, Čabar, Delnice, Generalski Stol, Gerovo, Gornirje, Gradište (s A. Šojatom), Lastovo, Nerezine, Sali, Veli Iž, Vukova Gorica.
- za *Općeslavenski lingvistički atlas*: Brinje, Gradište, Sali.

Literatura

- ***1968. – 1984. *Atlas slovenského jazyka I–V*. Bratislava: Slovak Academy of Sciences.
- ***1975. *Atlas Linguarum Europae: Introduction*. Assen: Van Gorcum.
- ***1981. *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo. (kratica: FO).
- ***1992, 1997, 1999, 2002, 2004, 2005. *Český jazykový atlas I–VI*.
- ***1997. *Atlas Linguarum Europae Perspectives nouvelles en géolinguistique*. Roma: Poligrafico e Zecca dello Stato-Archivio di Stato Coll.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1961. *O rekonstrukciji predmigracionog mozaika hrvatskosrpskih dijalekata : referat na III kongresu jugoslavenskih slavista*, Ljubljana.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 2005. *Prvo lice jednine*. Zagreb: Matica hrvatska.
- DEANOVIĆ, MIRKO 1962. *Problem višejezičnih atlasa: (Mediteran, Balkan)*. Predavanje održano u Jugoslavenskoj akademiji 8. III. 1962. Zagreb: JAZU.
- DEANOVIĆ, MIRKO 1959. *Lingvistički atlas Mediterana. Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 7 – 15.

- FILIP, GORAN – BARBARA BURŠIĆ GIUDICI 1998. *Istriotski lingvistički atlas = Atlante linguistico istrioto*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- GILLIÉRON, JULES – EDMOND EDMONT 1902. – 1920. *Atlas linguistique de la France. Publié par Jules Gilliéron et Edmond Edmont*. 10 Lieferungen. Paris: Champion (ALF).
- GÖSCHEL, JOACHIM – NORBERT NAIL – GASTON VAN DER ELST 1976. *Zur Theorie des Dialekts. Aufsätze aus 100 Jahren Forschung. Mit biographischen Anmerkungen zu den Autoren*. Wiesbaden: Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik.
- HALILOVIĆ, SENAHID 2009. *Uvod. Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*. Sarajevo.
- IVIĆ, PAVLE 1958. Značaj lingvističke geografije za uporedno i istorisko proučavanje južnoslavenskih jezika i njihovog odnosa prema ostalim slovenskim jezicima. *IV međunarodni kongres slavista u Moskvi : referati 7. Južnoslavenski filolog* 22. Beograd: Srpska akademija nauka.
- KUHN, VERA 1961. *Beiträge zur Wortgeographie der serbokroatischen Umgangssprache (die Bezeichnungen für Kleidung)*. Berlin: Phil.
- KURKINA, LJUBOV' V. 1992. *Dialektnaja struktura praslavjanskogo jazyka po dannym južnoslavjanskoj leksiki*. Ljubljana: SAZU.
- LONČARIĆ, MIJO 2011. Karta punktova za "Hrvatski jezični atlas". Napomene o razvoju govora u Srijemu. *Šokačka rič* 8, 188.
- LONČARIĆ, MIJO (ur.). *Fonološki opisi: Čakavsko narječje. Fonološki opisi čakavskih govora obuhvaćenih Hrvatskim jezičnim atlasom I*. [izvršni ur. Anita Celinić]. Autori: Barac-Grum, Vida; Blažeka, Đuro; Brlobaš, Željka; Celinić, Anita; Čilaš Šimpraga, Ankica; Drpić, Irena; Duda, Igor; Grah, Helena; Jozić, Željko; Kekez, Stipe; Kolonić Bistričić, Sandra; Kurtović, Ivana; Kuzmić, Martina; Lončarić, Mijo; Lorencin, Nataša; Novak, Ines; Menac-Mihalić, Mira; Peršić, Nada; Poropat-Božac, Sandra; Primc, Kristina; Šimunović, Petar; Vranić, Silvana; Škorić, Doris; Težak, Stjepko; Sulovsky, Tatjana; Vidović, Domagoj; Zubčić, Sanja (u tisku).
- WENKER, GEORG 1927–1956. *Deutscher Sprachatlas (DSA) auf Grund des Sprachatlas des deutschen Reichs*. Marburg: Elwert.

Die Tätigkeit Božidar Finka auf dem Gebiet der Sprachgeographie

Zusammenfassung

Božidar Finka war ein Dialektologe, der sehr viel für die kroatische Dialekt- und Sprachgeographie getan hat, desto es wäre für ihn das wichtigste, daß die Grundaufgabe der kroatischen Sprachwissenschaft und eine der wichtigsten Aufgaben der kroatischen Wissenschaft erfüllt werden, daß alle Punkte des Kroatischen Sprachatlasses erforscht wurden. Das war die Aufgabe der nationalen Sprachwissenschaft des 19. Jh. Erst danach kann die Herstellung der Karten für den Atlas beginnen.

Es ist bekannt, was bedeutet eine Sprache für die Identität der Nation und es ist deklarativ eine der Prioritäten der wissenschaftlichen Forschung in Kroatien. Das ist auch eine sehr dringende Nationalaufgabe: Mundarten verschwinden wegen der Migrationen, aber auch wegen der großen Zivilisationsveränderungen im 20. Jh., es verschwinden sogar Orte, wo sie gesprochen wurden. Ich habe mich deswegen im Jahr 1988 und wieder 1999 an die Öffentlichkeit gewandt.

B. Finka, ein Linguist Kroatist und Slavist – Dialektologe, war dieses bewusst und er hat diesem Ziel den größten Teil seiner wissenschaftlichen Tätigkeit gewidmet.

Ključne riječi: Božidar Finka, hrvatski jezik, čakavsko narječje, slavenski jezici, dijalektologija, lingvistička geografija, atlas, karte

Zusammenfassung: Božidar Finka, kroatische Sprache, Čakavische, slavische Sprachen, Dialektologie, Sprachgeographie, Atlanten, Karten

ČABAR - kajkavski	
5. <u>dobar</u>	<p>duber</p> <p>neodr. nom. sg. m, f i n.; gen. sg. ¹¹¹ <i>dyōbra</i> <i>dyōbrj</i> <i>dyōbrjaj</i> / <i>dyōbrjaj</i></p> <p><i>dyōbrjnu</i> m.; dat. sg. m, i f.; instr. sg. m i f.;</p> <p>loc. sg. m, <i>dyōbrj</i> <i>dyōbrjn</i> <i>dyōbrj</i></p> <p><i>o dyōbrn/-jn</i> compar. nom. sg. m.; superlativ nom.</p> <p><i>būly</i> sg. m. <i>mājbūly</i></p> <p><i>dobar dān</i></p>
6. <u>srećan</u>	<p><i>srēcn</i></p> <p>neodr. nom. sg., m. i f. <i>srēcnā</i></p>
7. <u>tuđi</u>	<p><i>tuđ</i></p> <p>neodr. nom. sg. n.; odr. nom. sg. n. <i>tuđg</i></p>
8. <u>mlad</u> <u>myāt</u>	<p><i>mwāda</i> <i>mwāda</i></p> <p>neodr. nom. sg. f. i n.; odr. nom. sg. f.;</p> <p>compar. nom. sg. f. <i>mwāda</i></p>
9. <u>stār</u> // <u>stār</u>	<p><i>mwāda</i> <i>stārā</i> // <i>stārā</i> <i>stār</i> (!)</p> <p>neodr. nom. sg. m i f.; odr. nom. sg. m. (!)</p> <p><i>stāry</i> // <i>stāry</i> nom. pl., gen. pl., dat. pl., acc. pl.,</p> <p><i>res stāry</i> // <i>-ā</i> instr. pl. <i>stāryh</i> // <i>-ā</i> <i>stāren</i> // <i>-ā</i> <i>stāre</i> // <i>stāre</i></p> <p>compar. nom. sg. m. i f. <i>stārya</i> // <i>-ā</i></p>
10. <u>mladčki</u>	<p>nom. sg. m. <i>fanckij</i></p>
11. <u>mali</u>	<p>neodr. nom. sg. m. <i>mājhen</i> <i>mājha</i></p> <p><i>mājhen</i> odr. nom. sg. m., nom. pl. m., f. i n.;</p> <p>compar. nom. sg. m. <i>mājhnj</i> <i>mājhnj</i></p>
12. <u>velik</u>	<p><i>mājhnj</i> <i>vīlyk</i></p> <p>neodr. nom. sg. m.; odr. nom. sg. m.;</p> <p>nom. pl. m.; <i>vīlyk</i></p> <p>compar. nom. sg. m. <i>vīlyk</i></p>
13. <u>visok</u>	<p><i>vīsak</i> <i>vīsak</i> <i>vīcyj</i> <i>vysōkyj</i></p> <p>neodr. nom. sg. m., nom. pl. m.,</p> <p>odr. nom. sg. n.; compar. nom. sg. m.</p> <p><i>vīsak</i> (!) <i>vīcyj</i></p>

Dodatak 1. Upitnik HSDA Čabar

BOŽIDAR FINKA

SALI (OLA 37)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizam

i: u: i u
 e: o: e o
 a: a

- 1.11. Silabem je i /r/, koji je uvijek kratak.
1.12. Vokalni se fonemi /e: a: o:/ redovito ostvaruju, u slobodnoj raspodjeli, monofonškim [ɛ: ǣ: ɔ:] ili diftonškim [je: ɥa: ɥo:] alofonim varijantama, pri čemu se monofonške alofone varijante mogu ostvarivati i kao kratke.

1.2. Konsonantizam

1.21. Sonanti

v m
 l r n
j í ŋ

- 1.211. Neslogotvorno [r] alofon je nenaglašenoga /r/ (usp. 1.31, 1.32).
1.212. Neslogotvorni vokal [i] u nevezanoj je reparticipiji s kontinuantom [j]; oba su ta alofona varijante fonema /j/, koji se ponaša kao sonant.
1.213. Fonem /v/ iznimno se ponaša i kao opstruent (usp. 2.237).
1.214. Neslogotvorni vokal [u] u nevezanoj je reparticipiji s kontinuantom [v]; oba su ta alofona varijante fonema /v/.

Dodatak 2. Fonološki opis Sali

Dodatak 3. Karta 65. 3 sg praes *smějet se (s A. Šojatom) u *Vypusk 1. Refleksy *č* (1988) → str. 46

КОММЕНТАРИЙ

М 1966 3sg praes *sm|ē|jesь se

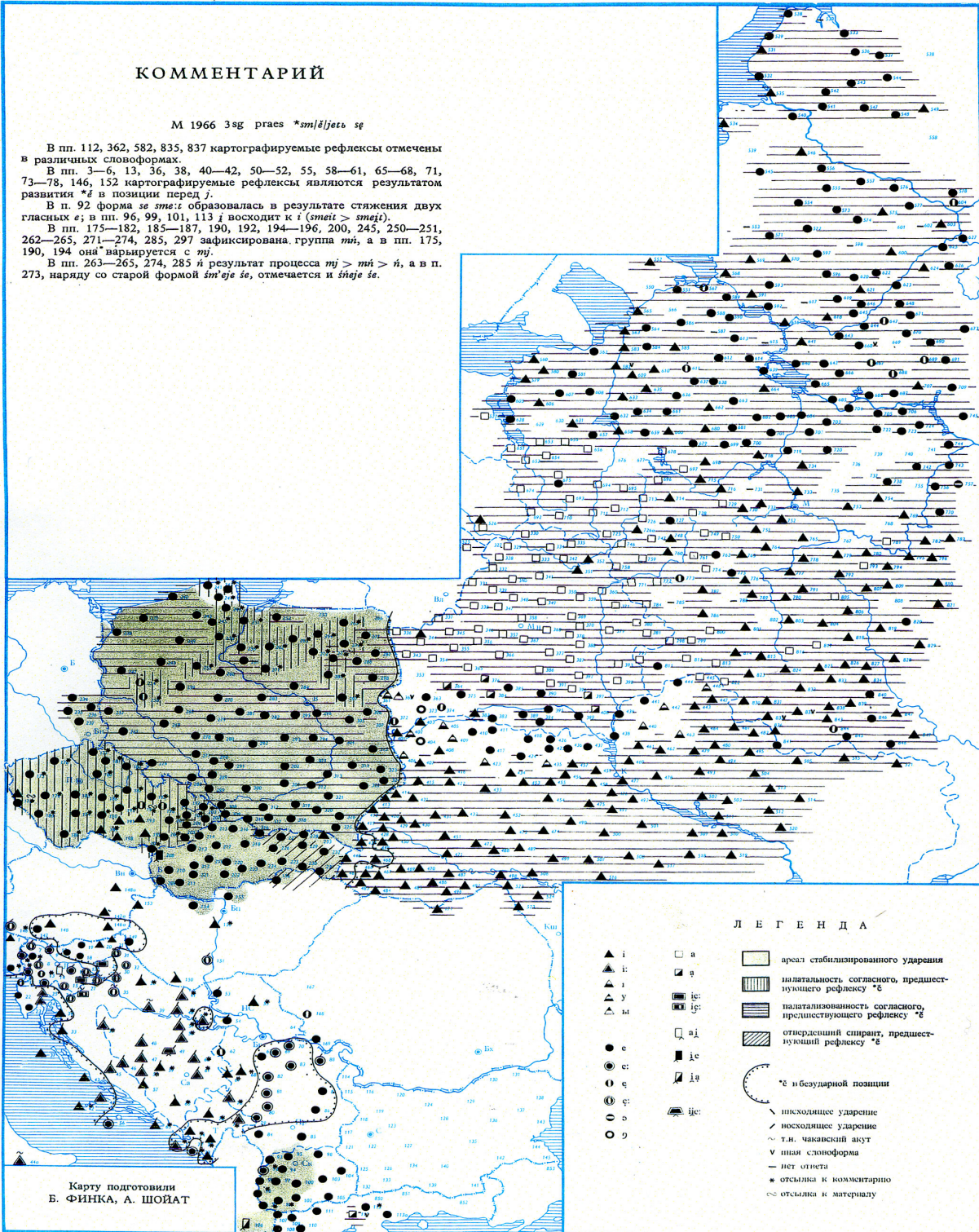
В пп. 112, 362, 582, 835, 837 картографируемые рефлексы отмечены в различных словоформах.

В пп. 3—6, 13, 36, 38, 40—42, 50—52, 55, 58—61, 65—68, 71, 73—78, 146, 152 картографируемые рефлексы являются результатом развития *ē в позиции перед j.

В п. 92 форма se smej образовалась в результате стяжения двух гласных e; в пп. 96, 99, 101, 113 j восходит к i (smaj > smej).

В пп. 175—182, 185—187, 190, 192, 194—196, 200, 245, 250—251, 262—265, 271—274, 285, 297 зафиксирована группа mi, а в пп. 175, 190, 194 она варьируется с mj.

В пп. 263—265, 274, 285 и результат процесса mj > mi > i, а в п. 273, наряду со старой формой sm'eje se, отмечается и śnjeje se.

Карту подготовили
Б. ФИНКА, А. ШОЯТ

ЛЕГЕНДА

- ▲ i
- ▲ i:
- ▲ i
- ▲ u
- ▲ y
- e
- e:
- o
- o:
- o
- o
- a
- ʌ
- ▨ ie:
- ▨ iɛ:
- ▨ aj
- ▨ ij
- ▨ ej:
- ▭ арсая стабилизированного ударения
- ▨ палатализация согласного, предшествующего рефлексу *ē
- ▨ палатализация согласного, предшествующего рефлексу *ē
- ▨ отведенный слитный, предшествующий рефлексу *ē
- *ē в безударной позиции
- ∨ нисходящее ударение
- ∨ нисходящее ударение
- ∨ т.н. чаканский акут
- ∨ иная словоформа
- лет отста
- ★ отсылка к комментарий
- ∞ отсылка к материалу